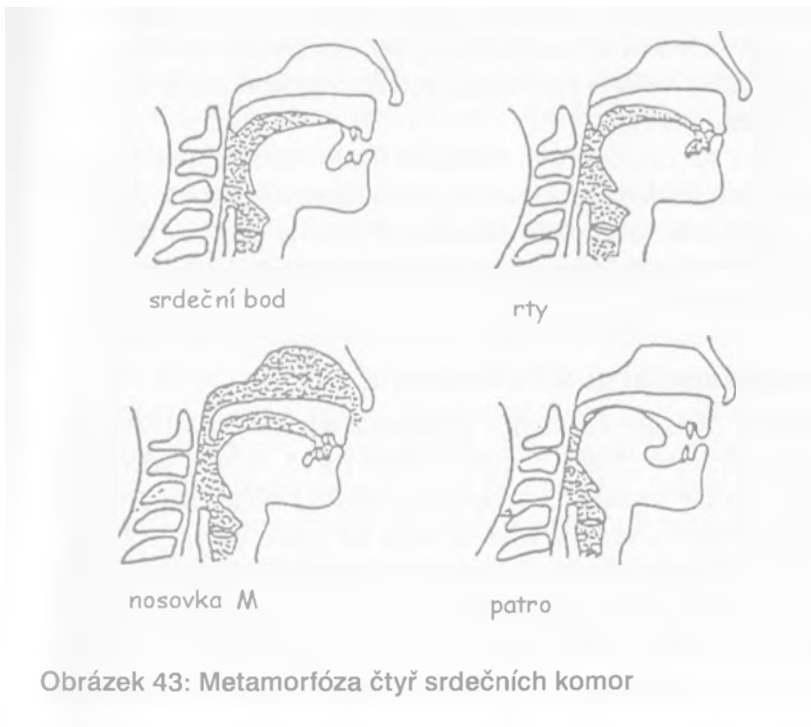

O místech tvoření hlásek

Alfred Baur

I. Přetékání srdce

Ještě jednou se musíme vrátit k metamorfóze srdce, jak byla popsána v prvním díle. Tam jsme mohli ukázat, jak myšlenkou převrácení dospějeme k pojmání jazyka jako metamorfovaného srdce. Z dutého tvaru srdce se čtyřmi komorami se stane kompaktní forma. Když si představíme tuto proměnu, musíme se ptát: Kam zmizely ony čtyři komory? Převrácením se ocitly vně a netvoří už ohraničené prostory. Komory se při artikulaci musí vždy znovu tvořit.

Jsou ohraničovány: 1. kořenem jazyka a zadním patrem, 2. špičkou jazyka a předním patrem, 3. rty. Čtvrtý prostor tvoří nos, a to tak, že je přitom současně použit jeden ze tří předešlých způsobů

ohraničení. Srdce se tedy promění v ne smírně pohyblivý jazykový sval, ve vlnu krve, která se stali orgánem a čtyři komory neustále znovu vznikají při tvoření hlásek. Ony organizující síly, které utvořily srdce a uvádějí je do pohybu, jsou v nadbytku a ten se mění ve schopnost artikulovat. Srdce doslova vylévá svůj obsah a činí člověka schopným mluvit. Na to poukazuje biblické rčení: „Ex abundantia cordis os loquitur“, Luk. 6/45, což správně přeloženo zní: „Čím srdce přetéká, tím mluví ústa.“ Kdyby tomu tak nebylo, potom by lidské Já muselo zůstat v zajetí těla a nemohlo by mluvením proudit k druhému člověku.

Řeč je vlastně skrz naskrz láskou. Jestliže člověk mluví tak, že obsah řeči tomu neodpovídá, potom zneužívá řeč, neboť je vytvořena láskou pro lásku. Artikulací proudí Já ze srdce k druhému člověku.

Jestliže to pochopíme, budeme hodnotit řeč zcela jinak, než dosud. Budeme věřit tomu, že nezprostředkovává jenom myšlenky, ale také vůli pomoci. To, že je možné používat hlásky jako lék, je, počínaje léčebnou eurytmii, jistě významnou událostí 20. století.

2. Substanciální a řečové procesy

Rudolf Steiner ve svých přednáškách o „Ztvárnění řeči a dramatickém umění“ upozorňuje na to, že ten, kdo ztvárňuje řeč, musí soustředit svou pozornost na oblast orgánů, které se podílejí na vzniku hlásek, tedy na patro, jazyk, rty, atd.

Vychází z obyčejného fyzického chuťového počítku. Je známé, že zadní část jazyka vnímá počitek hořkosti, takže když jde hořké sousto z úst do jícnu, je zaměstnána především zadní část patra a jazyka. Na pocitu sladkosti se podílí především špička jazyka. Kyselost člověk cítí na okrajích jazyka. Při tom se jazyk stahuje. Zkrátka, člověk reaguje svým jazykem a často i svou mimikou na chuťové kvality a nereaguje jinak ani v jiných životních situacích, např. když potká mrzutou, „kyselou“ letu. Výraz tetina obličej osloví tytéž části jazyka, jako při ochutnávání octa. A Rudolf Steiner dále říká: „Morální postoj podráždí řeč stejným způsobem, jakým se fyzicky vyvolá počitek.“ Ve starých mystériích znali a používali tyto souvislosti, takže herci při své přípravě používali např. ocet nebo plyněk, aby našli správné slovo, mimiku, gesto. Tady Rudolf Steiner odkrývá pohled, který je, jak se zdá, dosud velmi neobvyklý. Nám tento pohled umožňuje z hlediska duchovní vědy zkoumat místa tvoření hlásek. Člověk, jak jsme řekli, vnímá přírodní kyselost podobně jako morální kyselost. Obojí způsobí, že se stáhne. Jeho ústa se zúží, na čele se objeví kolmé vrásky. Nakonec se stáhne také jazyk směrem od krajů a uprostřed vytvoří rýhu. Také při mluvení se tvoří rýha a sice u hlásek S, Š a CH. K čemuž pasivně dochází v oblasti morální a přírodní, to se aktivně odehrává při mluvení.

Představme si, že celá příroda je prostoupena proudy hořkosti, kyselin a sladkostí, mléčnými proudy a slaným vodstvem a nad tím plynou oblaka vůní. Jen nepatrný zlomek všech těchto substancí může člověk požívat jako potravu. Jeho jazyk je uzpůsoben k tomu, aby cítil chuť substancí, jeho nos cítí jejich aroma. To jsou též orgány, které používáme i při mluvení. Až k místu, kde se oddělují dýchací a zažívací ústrojí, má trávení a řeč orgány, které slouží oběma procesům. Proto je třeba navzájem je porovnat. Cožpak nepůsobí ve všech substanciálních procesech v přírodě něco duchovně - duševního? Nemohlo by to, čím vzniká např. ocet, být podobné morální kyselosti tety, která vidí život příliš suchopárně a střízlivě? Možná, že přírodou plynou proudy střízlivosti, když se tvoří kyselina?

Můžeme v substanciálních procesech přírody, v jejich trvání a zániku spatřovat něco, co se znovu objeví v řečovém procesu? I při mluvení existuje trvání a zánik. Hlázky uslyšíme a zase zaniknou. A přece jsou řeč a přírodní děje něco nesmírně odlišného. Hlázky jsou pouhá gesta, která jen něco znamenají a nejsou ničím. Nejsou skutečností tak, jako procesy trvání v přírodě.

Jestliže je v substanciálních procesech obsažena řeč, potom zůstává - alespoň našemu běžnému vnímání - němá. Jestliže hláskové procesy obsahují něco substanciálního, nepůsobí to v informativní řeči.

Musí nám být přitom jasné, že substance je něco čistě duchovně myšlenkového, a to se zobrazuje ve hmotě. Jestliže se nějaká duchovní substance ponoří do pozemského prostoru, kondenzuje se do hmoty. Potom se stane něčím, co vzniklo a už nemůže neomezeně projevovat svoje bytí. Řeč je rozeseta v celém světě. Někde odpočívá v minerálech, někde proudí ve stvábách rostlin, v křiku zvířat a ve zpěvu ptáků zní něco jako volání po řeči. Neslyšně plyne řeč přírodou. Člověk se odlišuje od přírodního bytí tím, že u něho nezůstává řeč vázána pouze v bytí těla. Duch řeči se zvedá a proměňuje se ve schopnost mluvit. Muselo k tomu dojít někdy v průběhu lidských dějin: Byl to předstupeň k zázraku ducha o Letnicích. Duch řeči tvořivě zaplál v člověku, vznikly hlázky a stalo se slyšitelným to, co v přírodě zmlklo. Od té doby plyne řeč v mnohotvárných variacích od generace ke generaci. Každé dítě se noří do tohoto proudu, mohli bychom také říci, že řeč se noří do dítěte a celý život s ním zůstává spojena.

Dlouhý řetěz, který vede od tehdejší doby až k dnešku, se během těch možná sedmi až osmi set generací nikdy nepřetrhl. Miliardy lidí přišly a odešly, jazyky vznikly a přestalo se jimi mluvit. Jaké to obrovité zvučení hlasů a jazyků odeznělo, bez významné i významné, špatné i dobré, střet různých názorů, moudrost a láska. Ale hlázky zůstaly jako svaté vzpomínky na dobu, kdy člověk ve škole Loga ještě slyšel boží řeč v přírodě, napodoboval ji a učil se tak tvořit hlázky.

3. Substanciální terapie a hlásková terapie

Léčiva získaná v přírodě z minerálů, rostlin nebo zvířat musí být upravena. Vaří se, umocňují apod. Mají-li substance sloužit léčbě, nemůžeme si je vzít bezprostředně z přírody. Teprve odpovídající úpravou se stanou člověku užitečnými. Duchovněná farmacie mění substance v léčivé prostředky a tím se blíží procesu mluvení. Slovo dřímající v substancích se uvolňuje. Uzdravující látky jsou zduchovnělé substance, které byly vyděleny, vyloučeny ze svého pevného svázání s hmotou.

Terapie pomocí sil hlásek, vyžaduje opak. Zde musí řeč přiblížit přírodu. To se stane v léčebné eurytmii zvláštním druhem pohybů. V chirofonetice se pacient spojí s vnějším světem pomocí dotyku. Cítí tlak, teplo, tah rukou. Tím se hlázky připodobňují přírodním substancím. Nyní se naskýtá otázka, jestli se v přírodě vyskytují typické substanciální procesy, které bychom mohli srovnat s hláskovými procesy. Můžeme v substanciálním dění nalézt ukryté hláskové dění? Ke kterým substanciálním procesům směřují jednotlivé hláskové procesy?

Shrnutí: O místech tvoření hlásek

1. Hojnost srdce

Artikulace má k dispozici čtyři prostory. Tyto prostory jsou ohraničovány:

1. Kořenem jazyka a zadním patrem
2. Špičkou jazyka a předním patrem
3. Rty
4. Nosem, spolu s některou z předešlých tří možností. Arti- kulační prostory je třeba pojímat jako funkční metamorfózu srdečních komor. Sil Já, které jsou spojeny se srdcem, je při mluvení nadbytek.

2. Substanciální a řečové procesy

Vnímání chuti a vůně se účastní tytéž orgány, jako při mluvení. Je třeba obě funkce srovnat a ptát se, jestli mají něco společného. V prvním případě mluví příroda a člověk vnímá to, co mu „říká“ smysly chuti a čichu. Reaguje na „řeč“ potravy. V druhém případě mluví člověk a reaguje stejnými orgány, kterými chutnal a čichal.

3. Substanciální terapie a hlásková terapie

Jestliže se nějaká substance má stát léčivým prostředkem, musí se úpravou přiblížit člověku. Jestliže se hláska má stát léčivým prostředkem, musí se pohybem nebo dotykem přiblížit přírodě.

Substanciální procesy jsou hláskové procesy ponořené do hmoty. Farmaceut je uvolňuje z hmotné svázanosti.

Hláskové procesy jsou substanciální procesy, které ještě nejsou schopné působit. Terapeut je přenáší do pozemské působivosti.